

Legyen szabad minden magyar	A mi fogadásunk szent lesz
Ugy északon, mint lent délen;	Minden rab föld vért fog inni;
S örömmáglyánk szent pir lángban	Mert a magyar megtanult már
Fel a magas égig érjen.	Saját kárán szentül hinni...!
Mert sok volt már, mit szenvedtünk,	Velünk van az Isten szeme,
Magyar érzi s Isten látja:	Hős nagyoknak égi fénye:
Nem tarthatnak többé magyart	Nem lesz e világon ember
Kínos, gyászos rab fogságba'!	Ki bátorságunkat mérje!

Magyar nálunk minden fűszál,	Együtt lesznek apák s anyák
Magyar dalt lehel a madár,	S mindnyájan, kik itt testvérek,
Magyar színben bontakozik	Ha megpezsduél minden magyar
Minden rablott árva határ!	Testében a hősi lélek! —
Magyar ősök nagy erénye	Visszajönnek a nagy bércek!
Folyik minden magyar érben;	Még türelem izmos magyar!
Izmos acélokká lettünk	Győz az Isten földön s égen
Sok esztendő bús nagy télben!	Igazságunk győzni akar!

Megmutatjuk a világnak,
 Hogy perzselnek a nagy lángok!
 Ugy színezzük vérpirosra
 Ezt az igaz szép országot.
 És ha újra egygyé forrtunk
 Léleekben és akaratban,
 Boldog örömmáglyánk fénye
 Tüzet gyújt egy szent tavaszban,
 Az örök dicső nagy: Tavaszban!!

Fodor Ödön.

MESEDÉLUTÁN.

Budavár. 1686.

A sátor keskeny nyílásában szétterpesztett lábbal állott egy árnyékalak. Mozdulatlan volt, mint a kőszobor, melynek tömör, sötét tömegét megnagyítja, ormótlanná túlozza az éjszaka. A nagy árnyék a felhők vonulását nézte, a roppant sereget, amely odafönn masíroz, végeláthatatlan hadirendben, ismeretlen célok felé. A holdsugár néha megcsillant egy-egy fellegen, mintha a bajnokok vértjei villognának odafönn a levegőégben. Egy sötét felhőzászló mögül éppen most bukkant ki élesen a fogyó hold sarlója. Rémulten tévelygő sugara ráhullott a mozdulatlan arcra. Sápadt, merev, kemény márványarc volt ez. A hatalmas sasorr rémítően megnyúlt az éjhomályban.

Óriási keselyű terpeszkedett a dombon, a sátor nyílásában, kiterjesztett szárnyakkal...

— Bizonyára a holdat nézi fenség...

Lágy, kellemes hang suttogta ezt a kérdést. A hatalmas árnyékalak meg sem rezzent. Mintha természetesen érezné, hogy az éjben hangok surrannak és suttoznak körülötte.

— A fogyó holdat nézem — felelte —, hercegem...

Akit a fenségnek titulált árnyék hercegnek szólított, a kellemes hangú, suttogó, alacsony, sovány, kissé piszeorrú fiatalember volt. Vézna alakja eltörpült a lotharingiai szobor árnyéka mellett.

— Nézze, fenség — suttogott tovább a kis savoyai —, mintha a török félhold most hanyatlana le a mináretről...

A lotharingiai meg sem moccanotta a fejét. Csak mosolygott. Olyan félelmetes mosoly volt ez, hogy gyöngébszí-vűekben megdermesztette volna a vért.

— Igen... Hiszen mondtam, herceg. Nem figyelte meg a hangsúlyomat? Azt mondtam: a fogyó holdat nézem...

A hold sarlója most úszott el a vár közepén nyújtózkodó fehér mináret fölött és sebesen tűnt el az éj fátyolában. Buda bástyái sejtelmes-sötéten gunnyasztottak az éjben. Néma volt a kő, a völgy, az erdő, a hegy. Csak a békák hegedültek a dunaparti nádasokban. Néha fölsivalkodott egy elnyújtott messzi kiáltás: az örök felelgettek egymásnak, jelentve, hogy ébren virrasztanak. Azután egy ló nyerített, majd megzördült egy páncél, ha valamelyik szálás brandenburgi jobboldalára fordult a balról. Azután újra csönd lett. Az éjszaka ráterítette selymes fekete paplanát a roppant táborra, amelyben együtt szendergett magyar, olasz, lengyel, cseh, morva, brandenburgi, svábföldi, angol, spanyol, francia és ki tudja még hányféle nácio, akik a pápa szent parancsára özönlöttek Buda bástyái alá, hogy száznegyvenegy esztendő után a keresztény fegyver kiűzze Európa szívéből a pogányt. Olyan megmozdulása volt ez a civilizált népeknek, az egész keresztény világnak, amelyhez hasonlóra példa még soha sem volt. Csupán Lipót osztrák császár seregében tizennégyféle nácio verekedett Buda alatt a félhold ellen. De ha számot vetettünk: e táborban huszonnégy nyelven beszéltek a katonák.

A lotharingiai még egyre mozdulatlanul állott. A savoyai herceg élénk, okos szeme el-elkapta egy-egy pillantását, a kőábráznak egy futó mosolyát, majd újra megdermedését. A savoyai jól látta, hogy Károly, Lotharingia trónjavesztett uralkodó hercege, császár hadainak főgenerálisa milyen arccal nézi Buda ellentálló bástyáit. Megleste, hogyan változik az elszánt ábrázat és enyhül gúnyosan kicsinylő mosolyba, mikor a sasvillanású szem átrepül a táboron, délnek, Gellért püspök hegyének irányában, ahol Miksa Emánuel bajor választófejedelem hadai szenderegnek. Nyílt titok volt a népek nagy táborában, minden tisztí allonge-paróka alatt erről suttogtak, hogy az ostrom sikertelenségének nemcsak az agg Abdurrahman

pasa elszántsága az oka, de az a vetélkedés is, amely a két vezér között dúl, némán és annál elszántabban. Miksa Emánuel, az ifjú bajor választófejedelem, Lipót császár veje... Semmiképpen sem akarja magát alárendelni az idősebb és tapasztaltabb hadvezérnek: a lotharingiaiinak. Így aztán nem is igen lehet tudni: ki a fővezér tulajdonképpen? A lotharingiai északról és nyugatról ostromol, Miksa Emánuel pedig délről és délnyugatról.

A lotharingiaiinak volt is némi oka a mosolygásra, mert a bajor „churfürst“ sehogy sem jutott előre. Az Ördög Árkának hídjáról, amely a hegy lábánál, a Tá Bánban volt és a szultáni selyemzsinórral megfojtott néhai Szokoli Musztafa pasa fürdőjének tájékaról mindig véres fejjel verték vissza a várból kirohanó fehérsapkás janicsárok. És égő máglyát gyújtottak embereiből a bástyákról aláhulló szurkos kosarak.

A savoyai közelebb húzódott a lotharingiaihoz.

— Egy magyar lovas érkezett — suttogva — a Dráva felől...

A lotharingiai gúnyos mosollyal fordult Jenő herceg felé.

— Magyar? Nos, mi vadregényes hírt tudnak ismét a költői képzelettel megáldott magyarok?

— A lovas — folytatta a savoyai — azt mondja: Szulejmán nagyvezér átlépte a Drávát és roppant hadával Buda felszabadítására siet...

— Dajkamese — legyintett a lotharingiai. — Különben is — beszélt tovább a fővezér — ezek a magyarok... rendetlen népség. Nem mondom, jól verekszenek, de hadi rendhez nem értenek és parancsot nem fogadnak.

— Való igaz, fenség — helyeselt a savoyai —, nagyon fegyelmetlen népség. Teszem azt, tegnapelőtt is — fenséged bizonyára kegyeskedik még emlékezni — nem vártak parancsot, mikor meg kellett rohanni a fehérvári kőtorony alatt azt a rést, amelyet olyan szépen tömtek be Izmail beglerbég emberei kosarakkal, zsákokkal, palánkkal. Ezek a magyarok... Sohasem várnak parancsot, ha vérezni kell...

Már kelt a nap, aranyos küllők lövelltek széjjel a látóhatáron, mintha óriás harciszekér kaptatna föl a Rákos hal-mára. Délről megmozdult Miksa Emánuel tábora is, a bajor muskétások zárt négyyszögekben masíroztak le a Karóhegyről, a Rózsák Dombjától nyugatra a brandenburgiak, a Svábok Hegyén a svábok indultak el és mindenhol, minden résben magyar hajdúk.

— A cirkumvallációkban — rendelkezett a lotharingiai, — az esztergomi huszárok álljanak készenlétben és a séllyei kapitány lovashajdúi. Erős portyákat az útra, dél felé...

Június huszonhetedike volt.

Morajlott, bögött hegy és völgy. Az ostromlétrák föl-emelkedtek, élő embergulák mászták meg a fallakat, hogy a

következő pillanatban a mélységbe zuhanjon minden, véresen, ordítva, égve, lángolva. A bástyákról kő, nyíl, muskétagolyó söpörte le a vakmerőbbeket, hogy égő szurokkosarak, puska-poros zacskók zuhanjanak utánuk és fölűöltsön a falak tövéből a meggyulladt sebesültek vérfagylaló hangja és egymás után robbantsák fel az embereket cafatokra tépve, a puska-poros csomagok. De a Kőtorony mellett — ahol a tegnapi rést csak nagy ügyel-bajjal tudták betömni paliszádsorokkal, homokzsákokkal, sáncokosarakkal a kontyosok — veszett farkas-üvöltés remegteti meg a levegőt. A lotharingiai, aki táborkarával lóháton került meg a várat és most a Naphegyen elhelyezett tartalékot figyeli távesővön, hirtelen megfordult a nyeregben és különös érdeklődéssel nézi: mi történik a résben? Arca bosszúságot árul el.

— Mit akarnak már megint ezek a hebehurgya magyarok, — kérdezi egy páncélba öltözött, komolyképű lovastól. Ez Starhember Rüdiger gróf, Bécs híres védelmezője, aki két esztendővel ezelőtt oly becsülettel megállta a helyét Kara Musztafa nagyvezérrel szemben. Most ő is a rést figyeli. És mindenki, az összes parókás urak. Elképpedve nézik, hogy a pirosruhás győri hajdúk, hogy másznak egymás vállán föl a falakra, be a résbe, hogy esnek neki a törököknek, a falon vad marakodás folyik, a hajdúk egymásba kapaszkodva zuhannak a mélybe, lángol a ruhájuk az égő szuroktól, vad ordítás, csatogás, káromkodás, jajgatás tölti meg a levegőt... De... De...

A fehérvári kőtorony ormán zászló lobog!

Elő hamar a távesőveket... A távesőveket...

Az a zászló ott a Szűz Mária lobogója!

Fiáth János győri hajdú és a kongreganisták egy csoportja megvette a fehérvári kőtoronyt. A lotharingiai és a táborkar tisztjei egyideig még nézik, azután megállapodnak abban, hogy úgyis hiába, fölösleges véráldozat ez, mert a toronyt tartani képtelenség.

— Fogadjunk — szól Scherffenberg tábornok, — hogy holnapra ledobják őket. Minden haditudomány megcsúfolása volna, ha ilyen elszigetelt akció sikerülne.

— Fogadjunk, tábornok úr — csattan föl a kíséretből egy barnaarcú tiszt.

A tábornok nem ismeri, végignézi rajta. Nem tudja kicsoda. Az idegen arca büszkeséget, nyílt, férfias bátorságot sugároz.

— Scherffenberg tábornok — mutatkozik be gőgös biccentéssel a generális.

— All a fogadás? — kérdezi a tábornok mosolyogva.

— Ahogy parancsolja, tábornok úr!

— Tíz velencei arany.

— Száz, tábornok úr, száz!

De most különös lovas kaptat föl a dombra. Sovány lovaskáján cifra, de kopott szerszám. Kék dolmányt visel, amely azonban pirosnak is beillene a rákent vértől. Csontos, barna arcából élénk kis fekete szem villámlik, a bajsza lecsüng, mint a törököké, a fején kötést visel, amelyen átüt a vér.

— Az esztergomi huszároktól híradás, főgenerális urnak...

A lotharingiai éles szeme végignézett a huszáron. Az arca valamivel haloványabb lett.

— Az esztergomiaktól jössz? — kérdezte.

— Igenis, parancsolatjára. Vitéz kapitány úr Bottyán János küldött... Portyán voltunk, Tétényen túl...

A fővezér dühösen dobbantott. Megzördült a hirtelen nagy mozdulattól a páncélja és roppant sarkantyúja.

— Hogy merészeltetek tovább Téténynél?

Azzal hátrafordult és a szeme a savoyai princet kereste. — Mit szól ehhez, mon princ?... A maga magyarjai... Nem megmondtam? Micsoda fegyelmezetlenség!

A savoyai közelebb lépett a lotharingiaihoz. Ő olaszul beszélt, hogy a huszár meg ne értse:

— Bocsanat, fenség, de a vér, amely a huszár dolmányát fűdi... és a kötés a homlokán azt bizonyítja, hogy a... fegyelmetleneknek ezuttal igazuk volt.

— Hogy mondja, hercegem?

— Ellenséggel találkoztak... Ha szabad rá figyelmessé tennem fenségedet!

— Beszélj! — mordult rá a huszárra a lotharingiai.

— Az érdi hegy alatt szpáhikkal találkoztunk, főgenerális uram... Az Ördög pasa, Ibrahim seregeiből valók...

— Mennyi volt?

— Nem sok. Vagy két bölük (szakasz). Egymásnak estünk... Elvertük őket. De fogtunk is belőlük egyet.

— Hol van? — kérdezte mohón a fővezér és vele együtt négy-öt tábornok.

A huszár megrándította a vállát és bal hüvelykujjával, nehéz bütykével hátrafelé mutatott.

— Ehun van ni, ükeme.

Ez a váratlan és tegnap éjszaka még hihetetlennek mondott fordulat elsáppasztotta kissé a tábornok arcát. Négy hete ostromolják hiába Buda várát. A hetven esztendő Abdurrahmán pasa és elszánt alvezére, Izmail beglerbég derekasan ellenállnak. Nem volt sikerük az aknatámadásoknak sem. Tüzes Gábor ágyúí, röppentyűi, röpülő szurokgolyói ugyan nagy pusztítást végeztek a védőseregben és réseket törtek a falban, de a réseket a szapora törökök betömték és a védelemben még az asszonyaik, gyerekeik is részt vettek. Igaz, hogy ma, július huszonehetedikén Fiáth győri hajdúi és a fogadalmas kongreganisták megvették a fehérvári kőtoronyt. De mit ér ez? Vagy visszavonulnak, vagy ottvesznek. Bár nem lehet tagadni, hogy

az ostromló seregre nagy hatással van az a büszkén lobogó Szűz Máriás zászló, amely mégis csak Budavár fokán leng. És most itt a veszedelem! Hatvanezer török, maga a nagyvezir a hátuk mögött.

Szerencséje volt a keresztény tábornak, hogy a nagyvezir harcikedve elapadt. Lassan mozgott előre és nem akarózott neki hevesebben támadni. Beresényi és Bottyán lovassága bele-belemart Ördög Ibrahim egy-egy portyázó csapatába, megmegszalasztotta a tévés arabokat, összeverekedtek, páholták egymást, aztán mindenki visszavonult a maga táborába.

Angusztus közepetáján a nagyvezér kétezer janicsárt lóra ültetett és ezek az elszánt harcosok a budai hegyek megkerülésével, a Pasa Rétje felől akartak betörni a várba. De a Rókus-hegy és a Svábok Hegye között meglepte a csöndben lovagló janicsárokat a virradat, az éber strázsák észrevették őket, egyfelől a brandenburgiak, másfelől a svábok, majd a Rózsák Dombja felől a szürkeszűrös, darutollas tiszántúli hajdúk csaptak rájuk, iszonyú vérfürdő kezdődött, üzték, verték, aprították őket egészen a várfalakig, ahová a hirtelen, néhány percere megnyitott Bécsi Kapun keresztül alig egy szakasz janicsár futott be véres fejjel.

Szeptember másodikára virradó éjszaka sátorában virrasztott a lotharingiai. Mécse nyugtalan világába bámult. Néha ingerülten tollat ragadott, leírt néhány sort és a nyargoncok egymás után léptek a sátor nyílásába, vették át a parancsokat, tűntek el vele az éjben.

Már éjfél jóval elmúlt. Fülledt, mozdulatlan éjszaka volt. Az ég fekete bársonyát ragyogó hímmel varrták ki a csillagok.

Egymásután bukkantak föl az árnyékok a domb alján. Valamennyien háromszögletű kalapokat, vagy tarajos sisakokat viseltek. És egymás után léptek be a vezéri sátorba.

Valahol elrikkantotta magát egy kakas. Ebben a pillanatban dobbant be a sátorba a kis savoyai herceg. Sokkal izgatottabb volt, mint ahogy megszokták:

— Fenséges fővezér — lihegte — a hamzsabégi mezőn... a hamzsabégi mezőn...

Elfulladt, lerogyott egy tábori székre. Azután folytatta:

— Beresényi, Bottyán, Erdődy, Csáky és Batthyány... egyesült huszársága és a lovas hajdúság... hallatlan vakmerőség!... Most már én is azt mondom, hallatlan vakmerőség... Rácsaptak a törökre.

Mindenki fölugrott, lesték az ajkát.

— Ördög Ibrahim egész lovassága széjjelfutott — folytatta a herceg, — most is üzik, hajtják őket. A szeraszkir táborában nagy a rémület... Sok fogoly...

A vezér körülnézett. Kurta kérdések pattantak el a sátorban:

— Caraffa hadteste?

— Az este megérkezett, az óbudai táborban.

— Heister?

— A Pasa Rétjén. Főtartalék.

— A fölállítás?

— Ahogy fenséged rendelte: éjjélkor mindenki a helyén! Egy tábornoki tiszt jelentette:

— Az este beálltával kétezer svéd önkéntes érkezett.

— A főtartalékhoz! — hangzott a parancs.

— A hatvan barcelonai spanyol önkéntes kéri: a magyarok mellett akarnak harcolni.

Ez a hatvan barcelonai spanyol egytől-egyig tekintélyes iparosmester volt. Fogadalmat tettek, hogy eljönnek harcolni Budáért. A fővezér fejének egy biccentése megengedte nekik, hogy ott haljanak meg a torony mellett, amelyet minden hadtudomány ellenére, még mindig tart kezében Fiáth János a győri hajdúkkal. A legveszélyesebb pont mindenestre és mindenütt az volt, ahol a magyarok támadtak... A fővezér úgy rendelkezett, hogy még a brandenburgi, sváb és rajnai hadoszlopok élén is százötven-százötven gyaloghajdú rohanjon neki a falaknak.

— Ugy másznak ezek, mint a macskák, — mondta, — hiszen páncéljuk, könnyű a járásuk, nem félnek, görbe, vékony kardjaikat a szájukba veszik. Erre valók!

— Különben is — mondta, — közöttük vannak Thököly kurucai... Legalább jóvátesznek egyet-mást... A vízivárosi oldalon ők egyedül támadjanak! Petneházy kapitány?

— A pesti oldalon, Rákos felé portyán, fenség!

Az éj csöndjéből halk berregés hangzott fel, egyre erősebben. Először csak úgy, mintha a békák brekegnének a nádasban. Azután egyre erőteljesebben, egyre több oldalról, egyre harciasabban borzongtak fel a dobok, verve a végső harc riadóját. Már elrepültek Tüzes Gábor első égő rakétái és lángjuk vészesen lobbant föl a falakon. A császáriak és a brandenburgiak a Rózsadomb és Óbuda felől rohantak előre ostromlétrákkal. De minden oszlop élén legalább száz hajdú... A Gellért Hegyre és a Karó Hegy felől Miksa Emánuel bajorjai, nyugatról a svábok, a Víziáros felől pedig mindenütt magyar hajdúk. Már lángoltak a falak, égtek a házak odafönn, tüzes pernye szállt a levegőben, amely megtelt a dobok pergésével, a trombiták harsogásával, a katonák üvöltésével. Huszonnégy nyelven kiáltottak, ordítottak és nyöszörögtek. Fiáth hajdúi mellett a kőtornyon már ott álltak a spanyolok — barcelonai mesteremberek — a Bécsi Kapu romjaiért brandenburgiak és hajdúk együtt verekedtek, a Víziáros felől iszonytató küzdelem árán törtek be — a halázmesterek bástyája táján — az egykori kurucok. Talán még a leglassabban Miksa Emánuel bajorhadoszlopai jutottak előre a Karóhegy felől.

Dél volt, mikor Abdurrahmán pasa, fegyverrel a kezében

elesett és a maradék őrség, visszahúzódva Mátyás király palotájának rommá vált belső udvarára, lerakta a fegyvert. Holttestek fődtek az utcákat, lángoltak a házak, üszkök meredeztek az égnek, a Boldogasszony templomának égő falai körül egy örült asszony futkosott, üvöltözve és a keselyűk fekete serege egyre lejjebb-lejjebb szállott a lángoló vár fölé. De túl a dobok pergésén, leroskadó falak robaján, haldoklók nyögésén, zsarát-nokok ropogásán, seregek mámoros tombolásán, titokzatos moraj, fohász, zsolozsmás ének szállt át az ég felé...

A templom romjai között két kormosarcú, agyagos ruhájú hős ütdődött egymásba.

— Scherffenberg tábornok! — kiáltotta az egyik.

— Pálffy gróf — szólt a másik.

— Megnyertem a fogadást — mosolygott az utóbbi.

— Igen: önnek volt igaza! — felelte a tábornok — és én száz aranyon túl még valamivel tartozom önnek. És nemzetének. Ezzel!

És megszorította Pálffy gróf kezét.

A lángtengerben, a pernyeesőben, tűznek, harci zajnak tombolása közben egy vértől, füsttől borított lidegen tisztet láttak a magyar huszárok, amint holttesteken átlépkedve, a duhaj, garázdákat kikerülve bujdosik utcáról-utára, kebléhez szorítva néhány tépett könyvet. Marsigli gróf volt, a hadimérnök, aki Mátyás király palotájának romjai között megtalálta a Corvinák néhány példányát és a tűzből, pusztításból, tombolásból féltő gonddal mentette a renaissance-kultúrának és a magyar multnak e nagy emlékét. Egy pillanatra megállott a Boldogasszony templomának romjai alatt, ámulva nézte, hogy a mecset egyik leomlott belső választófala mögött, a tűz rőt világában ott mosolyog füsttől feketedett arccal bár, de szelíden, áldva egy gyönyörű Mária-szobor. Azután, mintha már ő is hallaná a lángokból, füsttől, pernyeesőből, ropogásból, nyögésből, ordításból ég felé szárnyaló titokzatos éneket. A templom romjai között, mintha mind a pusztulásból semmit sem látnának, semmit se hallanának, magyarok térdeltek. És énekük a lánggal, füsttel együtt szállt az ég felé: „Boldogasszony anyánk, régi nagy pátrónánk...”

Az utolsó Palásthy.

Palásthy Boldizsár a mi fölséges fejedelmünknek, Rákóczi Ferenek volt vitézlő lovas hadnagya. Ott szolgált Béri Balogh Ádám csatáiban, de utoljára túl a Tiszán is elkerült és ott volt az ecsedi láp partján, mikor Majténynál feloszlott az utolsó kuruc lovas tábor. Onnan indult hazafelé. S bizony esztendőbe telt, mire haza érkezett túl a Dunára, Mezősgyörgyre.